

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดน่านตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนวางตัวแนวเหนือ-ใต้ พื้นที่ราบส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ตอนกลางของจังหวัด มีแม่น้ำน่านเป็นแม่น้ำสายหลักซึ่งมีต้นกำเนิดจากทางตอนเหนือของจังหวัด มีลำน้ำที่สำคัญ คือ ลำน้ำว่า ลำน้ำปัว ลำน้ำสา ลำน้ำสมุน ลำน้ำแหง และลำน้ำละ (กรมศิลปากร, 2530) จังหวัดน่านอุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ โดยพบว่าพื้นที่ที่เป็นป่าประมาณ 5 ล้านไร่จากพื้นที่จังหวัดที่มีประมาณ 7 ล้านไร่ (สำนักงานจังหวัดน่าน, 2558) จังหวัดน่านประกอบด้วยประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งยังมีชุมชนของชนกลุ่มน้อยที่เรียกกันว่า “ชาวเขา” ซึ่งชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่สูง ทำให้จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีรูปแบบการดำรงชีวิตของผู้อยู่อาศัยแตกต่างกันไปมาก ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านเหล่านี้ต่างได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษโดยอาศัยการจดจำและเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง (ทิพย์สุดา, 2541) กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดน่านมีการใช้ประโยชน์จากพืชชนิดต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น การนำพืชที่พบในท้องถิ่นมาใช้เป็นสมุนไพรรักษาอาการต่างๆ ใช้เป็นอาหาร ใช้ในประเพณีและพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ ตลอดจนใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ เป็นต้น

ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านนาออก หมู่ 2 บ้านหางทางหลวง หมู่ 3 บ้านผาสุข หมู่ 4 บ้านสมมาง หมู่ 5 บ้านห้วยล้อม และหมู่ 6 บ้านห้วยลอย โดยแบ่งเป็นชาวพื้นเมือง 4 หมู่บ้าน ชาวลัวะ 2 หมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ ทั้ง 6 หมู่บ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและคริสต์ ปัจจุบันชาวบ้านมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากแต่ก่อน เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าเข้ามามีบทบาทต่อกลุ่มชนเหล่านี้มากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นการมุ่งทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตเป็นแบบสมัยใหม่มากขึ้นทั้งในด้านการแพทย์และการศึกษา มีการอพยพเข้าไปหางานทำหรือศึกษาต่อในเมืองมากขึ้น (จันทรรักษ์, 2541; ทิพย์สุดา, 2541; Srithi *et al.*, 2009) ทำให้กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชแก่คนในรุ่นหลังๆ ขาดหายไป เมื่อองค์ความรู้เหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจหรือไม่ได้รับการถ่ายทอดจึง

มีความเสี่ยงที่จะสูญเสียองค์ความรู้เหล่านี้ไปในอนาคต ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาองค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชของชาวพื้นเมืองและชาวลัวะในตำบลภูฟ้า เพื่อที่จะได้ทราบองค์ความรู้ของประชากรในแต่ละช่วงอายุ รวมทั้งทราบถึงชนิดพืชที่ชาวบ้านมีการนำมาใช้ประโยชน์ในปริมาณมาก อันจะนำไปสู่การหาแนวทางอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านไม่ให้สูญหายไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชของชาวพื้นเมืองและชาวลัวะ ในประชากรชาย-หญิงแต่ละช่วงอายุ ในตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
2. เพื่อระบุชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชโดยใช้หลักทางพฤกษอนุกรมวิธาน และทราบชนิดพืชที่ชาวบ้านมีการนำมาใช้ประโยชน์ในปริมาณมาก

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบองค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชของชาวพื้นเมืองและชาวลัวะในประชากรชาย-หญิงแต่ละช่วงอายุ
2. ได้ทราบข้อมูลชนิดพืชและการใช้ประโยชน์จากพืชในด้านต่างๆของชาวพื้นเมืองและชาวลัวะ
3. ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านและพันธุ์พืชที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์
4. สามารถนำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวพื้นเมืองและชาวลัวะได้